

Дунська А.Р.

канд. економ. наук, доцент

Тенетко І.І.

Національний технічний університет України «КПІ»

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

ИННОВАЦИОННЫЕ ПРЕОБРАЗОВАНИЯ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЯ

INNOVATIVE TRANSFORMATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY MANAGEMENT SYSTEM

В статті досліджено поняття управлінських інноваційних перетворень та їх особливості для системи зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Обґрунтовано необхідність та важливість застосування управлінських інновацій в системах управління зовнішньоекономічною діяльністю з метою забезпечення високих конкурентних переваг на зовнішньому ринку. Визначено сутність категорій «інноваційний цикл» та «інноваційний потенціал» та їх місце в інноваційній діяльності щодо систем управління. Розроблено структурно-логічну схему циклу інноваційних перетворень для системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на основі інноваційного циклу для продуктових інновацій. Проаналізовано підходи до визначення чинників інноваційного потенціалу системи управління, на основі чого сформульовано авторське визначення поняття «інноваційний потенціал системи управління ЗЕД підприємства», що являє собою можливість системи за допомогою існуючих ресурсів та наявних резервів до створення і сприйняття нових науково-технічних рішень, що мають на меті оптимізацію структури управління ЗЕД підприємства для забезпечення вищих конкурентних позицій на зовнішньому ринку.

Ключові слова: управлінські інновації, інноваційний цикл системи управління, інноваційний потенціал системи управління.

В статье исследовано понятие управленческих инновационных преобразований и их особенности для системы внешнеэкономической деятельности предприятия. Обоснована необходимость и важность применения управленческих инноваций к системам управления ВЭД организаций, что заключается в обеспечении высоких конкурентных преимуществ на внешнем рынке. Определена сущность категорий «инновационный цикл» и «инновационный потенциал» и их место в инновационной деятельности по отношению к системам управления. Разработана структурно-логическая схема цикла инновационных преобразований для системы управления внешнеэкономической деятельностью на основе инновационного цикла для продуктовых инноваций. Проанализированы подходы к определению составляющих инновационного потенциала системы управления, на основе чего сформулировано авторское определение понятия «инновационный потенциал системы управления ВЭД предприятия», который представляет собой возможность системы с помощью существующих ресурсов и имеющихся резервов для создания и восприятия новых научно-технических решений, имеющих целью оптимизацию структуры управления ВЭД предприятия для обеспечения высших конкурентных позиций на внешнем рынке.

Ключевые слова: управленческие инновации, инновационный цикл системы управления, инновационный потенциал системы управления

In the article was discussed the concept of innovative transformation of management system and its

features for the system of foreign economic activity (FEA) of the enterprise. Was justified the necessity and importance of applying innovative transformation of FEA management system, which is to ensure high competitive advantage in foreign markets. Were defined the essence of "innovation cycle" and "innovation potential" in the process of management system innovations. Was developed innovative cycle structural scheme for innovative transformation of foreign economic activity management system based on the innovation cycle for product innovations. Were investigated the approaches to defining components of the management system innovative potential, based on which was formulated the authors' definition of "innovative potential of foreign economic activity management system", that is the possibility of using existing resources and available reserves to the creation and acceptance of new scientific and technical solutions aimed to optimize the company's FEA management structure for higher competitive position in international markets.

Keywords: *innovation management, innovation cycle management, innovation management capacity.*

Вступ. В сучасному міжнародному середовищі збільшується кількість чинників, що здійснюють негативний вплив на господарську діяльність підприємств. Серед таких негативних факторів можна виділити постійну мінливість, нестабільність економічного та політичного аспектів на фоні глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Всі ці явища вимагають від суб'єктів зовнішньоекономічних відносин гнучкості та здатності швидше та ефективніше реагувати на них ніж конкуренти. Усвідомлюючи весь потенціал інноваційного шляху розвитку, для вирішення окреслених завдань підприємства поступово переорієнтовуються на використання інноваційних підходів в практиці своєї діяльності.

Крім того, необхідно усвідомлювати необхідність ретельного дослідження та велике значення комплексної управлінської системи, яка є передумовою існування господарюючого суб'єкта. Адже управління, як функція соціально-економічної системи, орієнтується на її збереження, сталий розвиток та економічний результат, що є головною метою будь-якого суб'єкта господарювання.

Саме тому, на сьогодні досить важливим, але в той же час недостатньо дослідженим, є питання інноваційного перетворення систем управління загалом, а особливо системи управління зовнішньоекономічною діяльністю якщо підприємство працює на міжнародних ринках. Тому, дослідження даного питання відзначається актуальністю і викликає значний інтерес у науковців.

Так, окремі питання інноваційного розвитку зовнішньоекономічної діяльності та дослідження сутності інноваційного потенціалу систем управління висвітлені в роботах таких вчених як Чернобай Л.І., Кишеня П.Б. [1], Плешу Г., Шаповал С.С., Фоменко Г.С. [2], Медведєв В.П. [3], Чухрай, Н.І. [4], Мухамедьяров А. М. [5] та інших. Проте, незважаючи на широке обговорення необхідності впровадження інноваційного шляху розвитку, на разі важко виділити однозначне трактування як складових інноваційного потенціалу системи управління, так і поняття інноваційного циклу.

Постановка завдання. Головною метою даного дослідження є визначення особливостей інноваційного перетворення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, вдосконалення понять «інноваційний потенціал» та «інноваційний цикл» в контексті системи управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Методологія. В процесі дослідження були використані такі методологічні прийоми як порівняння та узагальнення, метод аналогії, метод систематизації. Інформаційна база складається з вітчизняних та зарубіжних наукових публікацій.

Результати дослідження. Ситуація на зовнішніх ринках, що характеризується загостренням конкурентної боротьби, вимагає від підприємств застосування найпрогресивніших способів роботи та постійне вдосконалення систем управління. І саме інноваційні перетворення є способом для досягнення цієї мети.

Якщо порівнювати організаційні нововведення (тобто інновації в системах управління) та інновації в продуктивній, технологічній чи процесовій сферах, то перші характеризуються набагато нижчими витратами. При цьому, ступінь їх ефективності при успішній реалізації є високою. Втім, ключова цінність організаційних інновацій на підприємствах полягає в тому, що вони стають базою для впровадження інноваційних перетворень всіх інших типів; їхня мета – це підготувати організацію до інноваційного шляху розвитку.

Дана підготовча функція полягає в таких важливих перетвореннях як зміна ділової культури, поведінки, звичок і уявлень персоналу про управління та господарську діяльність [2], що веде до формування інноваційного мислення на підприємстві, яке є запорукою подальших інновацій. Але разом з тим, інновації в системах управління характеризуються і високим ризиком, який науковці

пояснюють психологічним бар'єром та уникненням невизначеності з боку персоналу, адже ця група нововведень в першу чергу стосується саме їх.

Втім, як зазначає Дружинін Д.С. [6] управлінські інновації стають об'єктивною передумовою успішного функціонування сучасних організацій, адже вони є джерелом так званого «управлінського прибутку».

Таким чином, важливість інноваційного перетворення систем управління є незаперечною, тому постає питання дослідження інноваційного циклу, який являє собою зміст та послідовність інноваційної діяльності на підприємстві. Інноваційний цикл в науковій літературі характеризується як послідовний, безперервний процес, що здійснюється в часі та складається з логічних взаємопов'язаних стадій та етапів [5].

Інноваційний цикл за Мухамедьяровим А. М. включає наступні ланки: наука – виробництво – споживання (дослідження-виробництво-споживання). Вони мають відносну самостійність [5]. Але дані ланки більш характерні для технологічних чи продуктових інновацій, що виявляється в наявності ланки «споживання», яка характеризує вплив даної інновації на споживача. Тому, доцільно на основі аналогії між двома видами інноваційних перетворень сформулювати поняття інноваційного циклу саме управлінської інновації. Для цього розглянемо ланки що виділяє автор [5] і на основі цього сформулюємо ланки інноваційного циклу для управлінських нововведень.

Ланка «дослідження» складається з чотирьох стадій (видів досліджень): фундаментальні, пошукові і прикладні дослідження, технічні розробки (проектно-конструкторські та проектно-технологічні). На всіх цих стадіях присутній елемент творчості, пошуку нових наукових і технічних рішень.

Фундаментальні дослідження поділяються на «чисті» (вільні) і цільові. «Чисті» фундаментальні дослідження – це дослідження, головною метою яких є розкриття і пізнання невідомих законів і закономірностей природи і суспільства, причин виникнення явищ і розкриття зв'язків між ними, а також збільшення обсягу наукових знань. Цільові фундаментальні дослідження спрямовані на вирішення певних проблем за допомогою суто наукових методів на основі наявних даних [5].

Пошукові дослідження охоплюють роботи, спрямовані на вивчення шляхів і способів практичного застосування теоретичних висновків фундаментальних досліджень. Їх проведення передбачає можливість варіантних розробок проблеми і вибір найбільш перспективного напрямку. Висновки та рекомендації пошукових досліджень дозволяють перейти до наступного виду наукових досліджень – прикладним дослідженням. Конкретна мета прикладних досліджень - створення нових і вдосконалення використовуваних технологічних процесів, виявлення конкретних шляхів і методів удосконалення організації виробництва і управління [5].

Продовженням науково-дослідних робіт прикладного характеру являються технічні розробки, мета яких – безпосереднє практичне використання результатів прикладних досліджень [5].

Ланка «виробництво» включає дві стадії: освоєння нововведень (нової продукції і нових технологічних процесів) і власне виробництво [5]. Оскільки інноваційний процес, що має місце в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю носить не виробничий характер, то дану ланку доцільно замінити на «впровадження інноваційних рішень».

Ланка «споживання» у інноваційному циклі, що характеризує виробничу діяльність, складається з двох стадій: поширення (реалізація) нововведень та їх використання. Включення ланки «споживання» до складу інноваційного циклу орієнтує управління інноваційним процесом на задоволення потреб народного господарства і населення [5].

Втім, на нашу думку, для інноваційної діяльності, що має на меті вдосконалення управлінської системи, стадія споживання передбачає лише використання інноваційного рішення, що буде мати вплив на кінцевого споживача через зниження ціни (за допомогою оптимізації процесів ЗЕД підприємства) чи більш ефективної комунікації та обізнаності про товари чи послуги, що пропонуються підприємством-суб'єктом зовнішньоекономічних відносин.

Кінець інноваційного циклу товару визначають за строком морального зносу виробу, що є об'єктом інноваційної діяльності. Для інновацій організаційного характеру закінчення інноваційного циклу доцільно визначити моментом появи нового рішення або виникнення нових вимог до існуючої системи.

Отже, на основі проведеного аналізу, графічно зобразимо інноваційний цикл для організаційних нововведень (рис. 1).

Наступним поняттям, що характеризує інноваційні перетворення є інноваційний потенціал, який являє собою резерв для розвитку, приховані, невиявлені можливості організації. За своєю сутністю інноваційний потенціал є індикатором можливості організації здійснювати інновації.

Рис. 1. Структурно-логічна схема інноваційного циклу в розрізі зовнішньоекономічної діяльності підприємства
Джерело: розроблено авторами на основі [5]

Щодо інноваційного потенціалу системи управління то автори [1] визначають його як узагальнені характеристики можливостей системи управління до впровадження інноваційного процесу, що визначається структурою та змістом елементів системи управління, їх невикористаними та прихованими можливостями, які використовуються з метою досягнення поставлених цілей. Тобто, автори визначають дане поняття через сукупність певних складових елементів, що його характеризують. Але, в сучасній літературі немає одностайності щодо структури потенціалу інноваційного розвитку системи управління.

Деякі вчені вважають, що інноваційний потенціал – це сукупність взаємопов'язаних інноваційних ресурсів та чинників, які створюють умови для оптимального їх використання [7]. Таке визначення, на нашу думку, викликає протиріччя із самою суттю поняття «потенціал», тому що не враховує потенційні можливості, а орієнтується лише на наявні ресурси.

Інші науковці наголошують, що інноваційний потенціал визначається здатністю розробляти і реалізовувати інноваційні проекти, які і є складовими інноваційного потенціалу [8]. Проте, інноваційний проект є сукупністю рішень щодо інноваційних перетворень і його ефективність є ступенем розвиненості інноваційного потенціалу.

Таким чином, ми вважаємо, що найдоцільніше виділити в складі інноваційного потенціалу наступні складові (рис. 2) [1].

Висновки. Отже, у статті було досліджено особливості інноваційного розвитку системи управління підприємством, і зокрема системи управління зовнішньоекономічною діяльністю. Визначено, що інноваційні перетворення системи управління ЗЕД є важливими для забезпечення конкурентоздатності підприємства на зовнішніх ринках, оскільки дадуть змогу підвищити продуктивність праці та мотивацію персоналу зайнятого в забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності, мінімізувати ризики пов'язані з виходом на нові ринки, розширити зовнішньоекономічні операції через збільшення кількості контрагентів, сформувати сильну торгівельну марку та підвищити імідж організації.

Науковою новизною даного дослідження є вдосконалення структурно-логічної схеми інноваційного циклу в розрізі зовнішньоекономічної діяльності підприємства на основі визначених особливостей управлінських інновацій. Також, сформульовано авторське визначення «інноваційного потенціалу системи управління ЗЕД підприємства».

Подальші дослідження будуть стосуватись детального вивчення видів інноваційних технологій, що застосовуються для систем управління та можливості їх реалізації на підприємствах України.

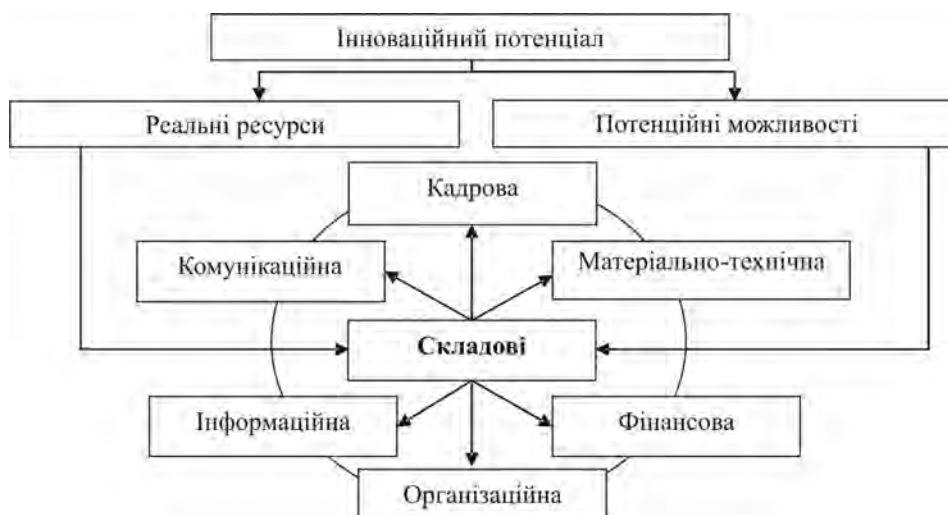

Рис. 2. Структура інноваційного потенціалу системи управління
Джерело: [1]

Література:

1. Чернобай Л.І. Інноваційний потенціал системи управління: структура і принципи формування / Л.І. Чернобай, П.Б. Кишеня // Вісник національного університету «Львівська політехніка», 2012. - № 725. - с.398-405
2. Плешу Г. Управлінські інновації як головний чинник реструктуризації підприємств-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності / Г. Плешу, С.С. Шаповал, Г.С. Фоменко // Труды Одесского политехнического университета, 2009. - вып. 1(31).
3. Медведев В.П. Инновации во внешней торговле и внешнеэкономической деятельности / В.П. Медведев // Российский внешнеэкономический вестник, 2008. - № 2. -с. 12-21.
4. Чухрай, Н.І. Організаційно-управлінські інновації в економіці, що спирається на знання / Н.І. Чухрай // Інновації: проблеми науки і практики. — Харків: ІНЖЕК, 2006. - С. 107 - 133.
5. Мухамедьяров А. М. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие. - 2-е изд.: ИНФРА-М; Москва, 2008.
6. Дружинин, Е.С. Управленческие нововведения: неопознанные / Е.С. Дружинин // Управление персоналом, 2000. - № 1. - С. 36 - 41.
7. Верба В.А., Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В.А. Верба, І.В. Новикова // Проблеми науки, 2003. - № 3.
8. Бузько І.Р. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства : монографія / І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубенко. - Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2002. - 176 с.